

Wzrost 14.03.2017  
 Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu  
 m. Podchorąża 27  
 LEKARSKI  
 Prodziekan ds. Nauki  
 prof. dr hab. Marzenna Podhorska-Okolów

Lublin 25.02.2017r.

Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu DZIEKANAT WYDZIAŁU LEKARSKIEGO	
wpl. dnia	14-03-2017
L. dz. DL	984/2017
Znak sprawy DL	

## RECENZJA

pracy doktorskiej lekarz **AGATY KAWALEC**

**Tytuł pracy: CZYNNIKI ŚRODOWISKOWE RYZYKA OPARZEN U  
DZIECI Z UWZGLĘDNIENIEM MOŻLIWOŚCI PROFILAKTYKI**

**Promotor: prof. dr hab. n. med. Krystyna Pawlas**

**Promotor pomocniczy: dr n. med. Iwona Pirogowicz**

Zgodnie z uchwałą Wysokiej Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu o powołaniu mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej lekarz Agaty Kawalec, przesyłam na ręce Pani Dziekan ocenę i dziękuję za wybór mojej osoby.

Praca ma typowy układ, postać komputeropisu o formacie A-4, oprawionego w twardą oprawę. Zawiera 232 strony wraz ze wszystkimi załącznikami. Na pracę składa się siedem głównych rozdziałów, z których każdy ma przyporządkowane podrozdziały. Budowa wewnętrzna przedstawionej treści, to: Wprowadzenie; Cele pracy; Materiał i Metody; Wyniki; Dyskusja; Wnioski; Proponowane kierunki i metody profilaktyki. Pozostałe części pracy nie mają nadanych numerów porządkowych, i są to: Bibliografia; Załączniki; Streszczenie w języku polskim; Streszczenie w języku angielskim; Spis rycin; Spis tabel; Spis załączników.

W pracy Autorka zamieściła starannie opracowane 294 tabele oraz 116 rycin i diagramów.

Wybór tematu i przedstawienie celów pracy badawczej jest trafny i interesujący z kilku względów. Z wielu badań i danych statystycznych wynika, że w Polsce liczba osób, zwłaszcza dzieci, po doznanych oparzeniach wzrasta, przy czym nie obserwuje się stałego wzrostu w każdym następnym roku. W latach ubiegłych i obecnie notowane są znamienne różnice w poszczególnych regionach kraju, jeśli chodzi o częstość i ciężkość oparzeń. Polska należy do krajów, w których zgony na skutek oparzeń są niższe niż w krajach o niskich dochodach. Ten problem zdrowotny i społeczny nie jest dokładnie udokumentowany pod względem epidemiologicznym. Drugi problem stanowi to, że zbyt mało dostępne są materiały informacyjne i profilaktyczne w placówkach ochrony zdrowia a także w mediach. Także możliwości edukacyjne w zakresie są bardzo skromne. Problem oparzeń jest problemem specyficznym, gdyż poza dolegliwościami fizycznymi i psychicznymi jest szczególnie duże zagrożenie wystąpienia różnego rodzaju i stopnia niepełnosprawności, najczęściej trwałej.

W piśmiennictwie polskim mało jest prac o charakterze epidemiologicznym, obejmujących zmienne dotyczące środowiskowych czynników oparzeń, tym bardziej wyjątkowo cenne jest podjęcie przez Doktorantkę tego tematu. Badania czynników środowiskowych jest bardzo trudne ze względu na organizację badań w terenie i na konieczność prowadzenia wieloletnich badań prospektywnych.

„**Wprowadzenie**” stanowi bardzo dobre wprowadzenie do omawianego problemu badawczego, a nawet można powiedzieć swojego rodzaju kompendium wiedzy na temat oparzeń. W czternastu podpunktach Doktorantka w oparciu o piśmiennictwo przedstawiła wszystkie zagadnienia, które stanowiły obszary Jej badań, m.in. definicje, przyczyny oparzeń, podział oparzeń, czynniki ryzyka oparzeń, leczenie, pierwsza pomoc, powikłania i profilaktyka oraz epidemiologia oparzeń.

„**Cele pracy**” – Autorka przedstawiła prawidłowo sformułowany cel główny, uzupełniony celami szczegółowymi, które bardzo dobrze przypisane są tematowi badawczemu. Także założenia sformułowane są jasno i celnie, co jest potwierdzeniem uzyskanych ciekawych wyników badań.

„**Materiał i metody**” – Doktorantka krótko przedstawiła badaną grupę pod względem liczebności i miejsca prowadzonych badań. Grupę badanych w liczbie 200 osób stanowiły dzieci poniżej 18 roku życia, hospitalizowane w oddziałach chirurgicznych pięciu placówkach ochrony zdrowia o różnej referencyjności. Liczba badanej populacji jest w pełni wystarczająca do poprawnego wnioskowania, także epidemiologicznego.

Należy podkreślić, że Doktorantka bardzo dobrze opracowała autorskie narzędzie badawcze, pt. „Czynniki ryzyka oparzeń u dzieci - ankieta”. Pomimo, że składa się tylko z 45 pytań, to jej jakość jest rewelacyjna, bowiem pytania i punkty tam zawarte są trafne do zebrania określonych wcześniej danych i informacji, które zostały wykorzystane do analiz naukowych. W narzędziu tym nie ma ani jednej zbędnej informacji.

W rozdziale tym zostały także przedstawione metody oceny analizowanych cech klinicznych, takich jak: lokalizacja oparzeń, głębokość oparzenia, powierzchnia oparzenia i ciężkość oparzenia.

Do przedstawienia wyników badań Doktorantka zastosowała prawidłowo dobrane metody statystyczne, zarówno dla parametrów ilościowych, jak i zmiennych jakościowych.

Na podkreślenie zasługuje to, że Doktorantka wszystkie zadania związane z organizacją i realizacją badań wykonywała wzorowo.

Rozdział – „**Wyniki badań**” Autorka zawarła na 128 stronach, ułożonych w 7 podrozdziałach, w których poszczególne problemy są opracowane zgodnie z układem zagadnień przedstawionych w narzędziu badawczym. Autorka szczegółowo przedstawiła dane demograficzne i społeczne badanych osób, które były niezbędne do określenia wielu zależności, głównie tych związanych z następstwami przebytego przez badane dzieci oparzenia.

Szczególnie ważnymi zagadnieniami opracowanymi przez Doktorantkę jest przedstawienie danych odnośnie rodziców i rodziny badanych dzieci, m.in. struktura rodziny, wiek rodziców, liczba rodzeństwa, wykształcenie rodziców, występowanie wcześniejszych oparzeń, sytuacja materialna rodziny. Równie interesujące są wyniki zamieszczone w podrozdziale zatytułowanym Warunki mieszkaniowe a parametry oparzenia i zastosowane leczenie. Tak liczne analizowane cechy pozwalają na wyodrębnienie tych cech, których istotne zależności mogą stanowić podstawę do dalszych badań, tym bardziej, że w polskim piśmiennictwie większość badań i publikacji dotyczy leczenia oparzeń bez określania uwarunkowań społecznych i środowiskowych.

Przedstawione wielokierunkowe analizy w bardzo dobrym stopniu zabezpieczają cele badań. Należy podkreślić, że bardzo dobrze i przejrzysto udokumentowane i uporządkowane są wyniki badań poprzez starannie opracowane ryciny, diagramy i tabele.

„Dyskusja” zawarta na 21 stronach jest bardzo dobrze opracowana, z uwzględnieniem podziału na zagadnienia problemowe. Zwraca uwagę krytyczna ocena badania w pierwszej części tego rozdziału, tj. Wady i zalety prowadzonego badania. Świadczy to o bardzo dobrym przygotowaniu Doktorantki w zakresie metodologii badań naukowych. Omówienie własnych wyników badań w świetle innych dostępnych publikacji daje powody do stwierdzenia, że podjęty przez Doktorantkę temat badawczy wymaga jeszcze wielu opracowań, aby można było ocenić rzeczywiste potrzeby w zakresie kierunków profilaktyki i edukacji zdrowotnej rodziców i opiekunów, zmierzających do obniżania zdarzeń związanych z oparzeniami dzieci. W tym zakresie niezbędna jest wiedza epidemiologiczna do opracowywania map potrzeb zdrowotnych, które są pomocne do realizacji rzetelnych działań w zakresie szeroko rozumianej profilaktyki.

Przedstawione „Wnioski” w liczbie 8 są prawidłowo sformułowane i stanowią wynik trafnych analiz zależności między poszczególnymi cechami zaliczanymi do środowiskowych a danymi dotyczącymi faktu dokonanego oparzenia u badanych dzieci i ich następstw.

Autorka w „Streszczeniu” w pełni zawarła zadania i treść pracy. Streszczenie w języku angielskim napisane jest poprawnie.

Na „Piśmiennictwo” składają się 122 pozycje, które są bardzo dobrze dobrane pod względem przyjętych problemów badawczych, a także do przedstawienia wstępu i dyskusji. Z ogółu 122 pozycji, obcojęzyczne stanowiły 82 pozycje (67,0%), głównie anglojęzyczne. Większość zacytowanych pozycji piśmiennictwa zostało opublikowanych na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat. Są one trafnie dobrane do rodzajów rozwiązywanych problemów i wystarczające do uzasadnienia wyboru tematyki badań.

Pomimo wielu zalet tej pracy przedstawiam następujące uwagi, które mają charakter wyłącznie techniczne:

1. Wprowadzenie, jako rozdział powinien być oznaczony cyfrą rzymską I, zgodnie z dalszym schematem numerowania.

2. W niektórych tabelach niepotrzebnie były włączone do obliczeń liczby dotyczące braków danych, np. tabela 13, 19, 20, 25.

3. Piśmiennictwo, jako integralna część pracy powinno mieć nadany numer rozdziału, podobnie jak Streszczenie.

4. Numery porządkowe piśmiennictwa powinny być zamieszczone w nawiasach kwadratowych, w celu odróżnienia od tych, gdzie zamieszczone są inne informacje, np. odsetki.

Zawarte uwagi w tej ocenie nie umniejszają wartości pracy. Ze względu na wysoką jakość rozprawy zachęcam Autorkę do kontynuowania badań o tej tematyce, i zastanowić się nad potraktowaniem tej problematyki, jako własny wieloletni temat wiodący.

W podsumowaniu stwierdzam, że rozprawa doktorska, pt. „Czynniki środowiskowe ryzyka oparzeń u dzieci z uwzględnieniem możliwości profilaktyki” autorstwa lekarza Agaty Kawalec jest wykonana wzorowo, z wyjątkową starannością, napisana bardzo dobrym polskim językiem i jednocześnie zrozumiałym językiem naukowym.

Na podkreślenie zasługuje to, że praca jest interesująca pod względem liczby i jakości zebranych cech i wnosi wiedzę w zakresie szczegółowych danych epidemiologicznych w zakresie występowania środowiskowych czynników ryzyka oparzeń u dzieci hospitalizowanych w sześciu oddziałach szpitalnych.

Pragnę podkreślić, że tego rodzaju prace badawcze są wykonywane rzadko, ze względu na bardzo żmudne i czasochłonne zbieranie materiałów a także niełatwe analizy statystyczne cech, z których większość należy do zmiennych wielokrotnych.

Przedstawiona ocena rozprawy doktorskiej oraz duże zaangażowanie Doktorantki w pracę badawczą pozwala na stwierdzenie, że lekarz Agata Kawalec dowiodła, że jest w pełni przygotowana do prowadzenia badań naukowych zarówno samodzielnie, jak i w zespole. Wykazała umiejętności doboru metod badawczych; doboru właściwych do rodzaju badań zmiennych, metod statystycznych; doboru narzędzi badawczych do określonej problematyki; opracowywania wyników badań; trafnego doboru piśmiennictwa do tematu badawczego.

W oparciu o przedstawioną ocenę stwierdzam, że praca doktorska lekarz Agaty Kawalec w pełni odpowiada wymogom Ustawy o Szkolnictwie Wyższym w zakresie prac doktorskich i wnoszę do Pani Dziekan i Wysokiej Rady Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego i wyróżnienie tej pracy.

Prof. dr hab. n. med. Irena Dorota Karwat  
*Irena D. Karwat*  
Specjalista w dziedzinie Epidemiologii